

Meningen van verpleegkundigen en verzorgenden over de complexiteit van zorg

Factsheet Panel Verpleegkundigen en Verzorgenden, april 2007

De meeste verpleegkundigen en verzorgenden vinden dat de zorg de afgelopen vijf jaren complexer is geworden. Cliënten hebben steeds meer zorg nodig en hun problematiek wordt diverser. Veel verpleegkundigen en verzorgenden hebben de indruk dat daardoor de werkdruk hoger is geworden. Zij verwachten dat de complexiteit in de toekomst verder toe zal nemen. Vooral in zorg voor mensen met een verstandelijke beperking en in verpleeghuizen wordt daardoor een afname van de cliëntveiligheid verwacht. Anderen, met name verpleegkundigen in algemene ziekenhuizen en in de thuiszorg, zien een toename in complexiteit als een positieve ontwikkeling die niet bedreigend is voor de cliëntveiligheid. Viervijfde van degenen die de afgelopen vijf jaar de zorg complexer zagen worden vinden dat hun werk daardoor interessanter geworden.

Inleiding

Complexiteit van zorg kan worden gedefinieerd als de mate waarin verpleegkundigen en verzorgenden in hun werkzaamheden te maken hebben met routines of juist onvoorspelbaarheid. Toenemende complexiteit vraagt om andere competenties. De veranderingen in complexiteit hangen samen met het feit dat de groep mensen die een beroep doet op zorg verandert (van der Windt e.a., 2007). De meeste ouderen willen zo lang mogelijk zelfstandig blijven wonen. Mensen liggen korter in het ziekenhuis en zijn steeds vaker alleenstaand. Grote instellingen in de psychiatrie en de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking zijn getransformeerd tot kleine eenheden “in de wijk”.

In deze factsheet gaan we na of verpleegkundigen en verzorgenden veranderingen merken in de complexiteit van de zorgvraag en of zij vinden dat ze daar goed op in kunnen spelen.

De volgende vragen staan centraal:

1. Vinden verpleegkundigen en verzorgenden dat de zorg complexer is geworden?
2. Zo ja, welke gevolgen ervaren zij voor hun werk?
3. Verwachten verpleegkundigen en verzorgenden dat de zorg in de komende 10 jaar complexer zal worden en vinden ze dat wenselijk?

4. In hoeverre voelen verpleegkundigen en verzorgenden zich toegerust om complexere zorg te geven?
5. Hangen de antwoorden op de vragen 1 tot en met 4 samen met de zorgsector waarin men werkt?

Onderzoeksgroep

Eind 2006 ontvingen de deelnemers aan het landelijk Panel Verpleegkundigen en Verzorgenden (de Jongh e.a., 2006) een voorgestructureerde vragenlijst over onder meer complexiteit van de zorg. De vragen werden beantwoord door 396 verpleegkundigen (respons 79%) en 287 verzorgenden (respons 77%). De verpleegkundigen zijn werkzaam in algemene ziekenhuizen, de psychiatrie, de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking en thuiszorginstellingen. De verzorgenden zijn werkzaam in thuiszorginstellingen, verzorgingshuizen, en verpleeghuizen.

De verpleegkundigen en verzorgenden hebben gemiddeld bijna 18 jaar werkervaring in de zorg (range 1-41 jaar) en hebben een contract van gemiddeld ruim 24 uur per week (range 0-40 uur). Allen hebben taken in de directe zorg voor cliënten. De gemiddelde leeftijd is 42,6 jaar (range 22-64 jaar). Veertien procent van de verpleegkundigen en drie procent van de verzorgenden is man. De groep verpleegkundi-

gen is qua geslachts- en leeftijdsverdeling representatief voor de verpleegkundigen werkzaam in bovengenoemde vier sectoren De groep ondervraagde verzorgenden is qua geslachts-verdeling representatief voor de verzorgenden in de thuiszorg en verzorgings- en verpleeghuizen, qua leeftijd is de groep 26-

35 jarigen iets ondervertegenwoordigd (19% van onze groep, versus 23% landelijk).

Analyses

Verschillen tussen de zeven deelpanels zijn getoetst met chi-kwadraat toetsen ($p < .05$).

Tabel 1. Ervaren veranderingen in de zorg, uitgesplitst naar zorgsector¹

Vergeleken met vijf jaar geleden is er in mijn team een toename in...	zkh (n=103)	psy (n=101)	vgz (n=93)	tzvp (n=99)	tzvz (n=91)	vzh (n=98)	vph (n=98)	tot. (n=683)
..de hoeveelheid zorg die cliënten nodig hebben	88%	80%	83%	83%	85%	95%	87%	86%
..de diversiteit in 'soorten' cliënten	72%	71%	64%	74%	79%	88%	84%	76%
..het aantal verschillende disciplines dat bij de zorg betrokken is ²	68%	43%	54%	72%	71%	78%	57%	63%
..de hoeveelheid handelingen volgens standaardprocedures ²	58%	40%	56%	63%	59%	74%	59%	58%
..de hoeveelheid moeilijke handelingen uitgevoerd door verzorgenden ²	76%	34%	32%	66%	57%	67%	63%	57%
..de hoeveelheid routinematig werk ²	26%	13%	31%	34%	39%	39%	41%	42%
..de hoeveelheid zorg die naasten (zoals partner) geven ²	30%	28%	19%	61%	55%	26%	46%	38%

¹ zkh=algemene ziekenhuizen, psy=psychiatrie, vgz=zorg voor mensen met een verstandelijke beperking, tzvp=verpleegkundigen in thuiszorginstellingen, tzvz=verzorgenden in thuiszorginstellingen, vzh=verzorgingshuizen, vph=verpleeghuizen

² Verschillen tussen de sectoren is statistisch significant.

Zorg steeds complexer

De meeste verpleegkundigen en verzorgenden (85%) vinden dat hun team nu, in vergelijking met vijf jaar geleden, complexere zorg geeft. Dit gevoel heerst in alle sectoren even sterk. Eén procent vindt de complexiteit van de zorg afgenomen. De overige veertien procent ziet geen veranderingen. Vervolgens is gevraagd welke aspecten van zorg veranderd zijn (zie tabel 1). Vooral de hoeveelheid zorg die cliënten nodig hebben vinden verpleegkundigen en verzorgenden toegenomen, alsmede de diversiteit aan cliënten. Er zijn wel verschillen tussen de sectoren in het soort veranderingen dat geconstateerd wordt. Zo vindt een relatief groot deel van de verpleegkundigen in de algemene ziekenhuizen dat zij vaker moeilijke handelingen verrichten (76%). In de thuiszorg en de verpleeg- en verzorgingshuizen wordt relatief vaak een toename van het aantal samenwerkende disciplines geconstateerd. In de thuiszorg merken verpleegkundigen en verzorgenden daarnaast ook vaker een toename in de hoeveelheid mantelzorg.

Complexere zorg verhoogt werkdruk

Verpleegkundigen en verzorgenden die vinden dat de zorg complexer is geworden is gevraagd wat dat volgens hen voor gevolgen heeft gehad voor hun werk. De meeste verpleegkundigen en verzorgenden vinden vooral dat de werkdruk er hoger door is geworden (tabel 2). Een meerderheid geeft ook aan dat het werk er interessanter door is geworden en er extra ontwikkelingsmogelijkheden zijn gekomen.

Tabel 2. Gevolgen van complexere zorg voor het werk, uitgedrukt in percentage verpleegkundigen en verzorgenden dat het (volledig) eens is met de stelling^{1,2}

Door de complexere zorg is...	Totaal (n=581)
de werkdruk hoger geworden	85%
het werk interessanter geworden	79%
er extra mogelijkheid voor scholing en ontwikkeling	64%

¹ Alleen gevraagd aan de verpleegkundigen en verzorgenden die aangeven dat de zorg complexer is geworden

² Geen verschillen tussen de sectoren

Tabel 3. Verwachtingen van verpleegkundigen en verzorgenden ten aanzien van de zorg in het eigen team in komende tien jaren (meerdere antwoorden zijn mogelijk) (n=683)

Verwachte veranderingen:	zkh	psy	vgz	tzvp	tzvz	vzh	vph	tot.
Meer cliënten die veel zorg behoeven ¹	77%	66%	72%	71%	81%	85%	79%	76%
Grotere diversiteit in "soorten" cliënten	54%	63%	63%	62%	66%	75%	65%	64%
Meer cliënten met weinig hulp van naasten (zoals partner) ¹	27%	49%	39%	61%	63%	62%	46%	49%
Meer zorg samen met andere disciplines ¹	49%	42%	32%	50%	56%	51%	44%	46%
Vaker moeilijke handelingen uitvoeren ¹	47%	20%	21%	52%	36%	48%	39%	37%
Minder routinematige zorg	27%	30%	20%	22%	24%	25%	19%	24%
Minder werk dat verloopt volgens standaardprocedures	24%	23%	16%	15%	15%	13%	17%	18%

¹ Verschillen tussen de sectoren statistisch significant.

Complexiteit zal verder toenemen

De meeste verpleegkundigen en verzorgenden (89%) verwachten dat de zorg in de toekomst complexer wordt. Zij verwachten vooral een verdere toename van cliënten die veel zorg behoeven en van de diversiteit aan cliënten (tabel 3). Bijna de helft verwacht een afname van de hoeveelheid mantelzorg.

Er zijn verschillen tussen de zorgsectoren wat betreft de verwachte ontwikkelingen. Zo verwacht men vooral in de thuiszorg en in verzorgingshuizen een afname in de hoeveelheid mantelzorg en een toename van de samenwerking met andere disciplines. Verpleegkundigen in de thuiszorg en in algemene ziekenhuizen, alsmede verzorgenden in verzorgingshuizen verwachten relatief vaak een toename in aantal moeilijke handelingen.

Tweederde van de verpleegkundigen en verzorgenden vindt het een goede ontwikkeling dat zij (ook) complexere zorg gaan geven.

Ruim een kwart geeft aan dat de cliëntveiligheid ermee in gevaar kan komen.

Er zijn verschillen tussen de sectoren. Vooral de verpleegkundigen in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking vinden complexere zorg minder vaak (50%) een goede ontwikkeling. Slechts eenderde van de verpleegkundigen in deze sector wenst méér cliënten die complexe zorg behoeven. Ruim eenderde (36%) van de verpleegkundigen in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking vinden een toename een bedreiging voor de cliëntveiligheid. In de andere sectoren wordt dit minder vaak als bedreigend voor de cliëntveiligheid ervaren.

Ook de verzorgenden in verpleeghuizen zien een verdere toename van de complexiteit relatief vaak als een bedreiging voor de cliëntveiligheid (40%). In de ziekenhuizen en in de thuiszorg lijkt men positiever tegenover een toename van de complexiteit van zorg te staan en ervaart men het minder vaak als bedreigend voor de cliëntveiligheid.

Tabel 4. Percentage verpleegkundigen en verzorgenden dat de stellingen omtrent de complexere zorg onderschrijft (n=196)

% (volledig) mee eens	eens
Ik vind het een goede ontwikkeling als verzorgenden in mijn team in de toekomst complexere zorg gaan geven ¹	67%
Ik vind het een goede ontwikkeling als verzorgenden in mijn team in de toekomst meer cliënten krijgen die complexe zorg nodig hebben ¹	53%
(Nog) meer complexe zorg brengt de cliëntveiligheid in mijn team in gevaar ¹	28%

¹ Verschil is statistisch significant.

Tabel 5. Redenen waarom verpleegkundigen en verzorgenden zich op dit moment onvoldoende toegerust voelen om complexere zorg te geven (meerdere antwoorden mogelijk)

	zkh	Psy	vgz	tzvp	tzvz	vzh	vph	tot.
Mijn vaardigheden zijn onvoldoende	37%	30%	42%	36%	37%	47%	45%	39%
Mijn kennis is onvoldoende	37%	29%	39%	31%	37%	42%	36%	36%
De formele verantwoordelijkheden zijn niet goed vastgelegd ¹	28%	44%	28%	29%	17%	17%	23%	27%
Ik heb er te weinig tijd voor ¹	23%	27%	36%	22%	11%	31%	28%	25%
De ondersteuning vanuit mijn organisatie is onvoldoende ¹	16%	32%	30%	21%	12%	20%	19%	21%
Mijn salaris is onvoldoende	18%	25%	18%	20%	14%	18%	22%	19%
De taakverdeling tussen verpleegkundigen of artsen en verzorgenden is niet goed vastgelegd ¹	20%	27%	10%	21%	15%	13%	13%	17%

¹ Verschillen statistisch significant.

Onvoldoende toerusting

Aan alle verpleegkundigen en verzorgenden is gevraagd of zij zich voldoende toegerust voelen om complexere zorg te geven. Een minderheid, namelijk 37 procent, voelt zich voldoende toegerust. De rest (63%) niet, vooral omdat zij onvoldoende vaardigheden (39%) en kennis (36%) hebben (tabel 5). Het maakt daarbij niet uit in welke sector de verpleegkundige of verzorgende werkt. Er zijn wel verschillen tussen de sectoren in de mate waarin de overige redenen uit tabel 5 genoemd worden. In de psychiatrie wordt vaker (dan in de andere sectoren) aangegeven dat de formele verantwoordelijkheden niet goed geregeld zijn (44%), er te weinig ondersteuning is vanuit de organisatie (32%), en de taakverdeling met de artsen niet goed is vastgelegd (27%). Het gebrek aan voldoende ondersteuning vanuit de organisatie wordt ook vaker gevoeld in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking (30%) dan in de andere sectoren. Daarnaast vinden verpleegkundigen in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking vaker dat ze er geen tijd voor hebben (36%).

Conclusie

Verpleegkundigen en verzorgenden vinden dat de zorg de laatste jaren complexer is geworden en dat dit de werkdruk heeft verhoogd. Als hun verwachting uitkomt, en de zorg in de toekomst nog complexer wordt, is extra

aandacht nodig voor de kennis en vaardigheden.

In het algemeen lijken de verpleegkundigen in de ziekenhuizen en in de thuiszorg positiever te staan ten opzichte van een verdere toename van de complexiteit van de zorg dan degenen in de andere sectoren. Extra aandacht lijkt nodig voor de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking en de verpleeghuiszorg, waar een toename van complexiteit door verpleegkundigen en verzorgenden geassocieerd wordt met een afname van de cliëntveiligheid.

In de psychiatrie lijkt extra aandacht nodig extra aandacht nodig voor de verdeling van taken en verantwoordelijkheden tussen verpleegkundigen en artsen

Literatuur

Jongh DM de, Veer AJE de, Bolle FJJ, Kruif JThCM de. De aantrekkelijkheid van het beroep 2005. Een peiling onder het Panel Verpleegkundigen en Verzorgenden. Utrecht: LEVV, 2006.

Windt W van der, Bos JT, Francke AL. Feiten over verpleegkundige en verzorgende beroepen in Nederland 2007. Utrecht: LEVV, 2007.

Auteurs:

**A.J.E. de Veer (NIVEL),
A.L. Francke (NIVEL),
E.P. Poortvliet (LEVV),
B. Vogel (V&VN)**

Deze factsheet is gebaseerd op de resultaten uit een peiling onder de leden van het Panel Verpleegkundigen en Verzorgenden. Dit panel bestaat uit 400 verpleegkundigen en 300 verzorgenden. De verpleegkundigen zijn werkzaam in vier sectoren: de algemene ziekenhuizen, de psychiatrie, de zorg voor mensen met een verstandelijke handicap en de thuiszorg. De verzorgenden zijn werkzaam in drie sectoren: de verpleeghuizen, de verzorgingshuizen, en de thuiszorg. Het panel is een project van Verpleegkundigen & Verzorgenden Nederland (V&VN), het Landelijk Expertisecentrum Verpleging & Verzorging (LEVV) en het NIVEL. Voor meer informatie over het Panel: LEVV, dhr. P. Poortvliet, tel 030 29 19 000, e-mail: p.poortvliet@levv.nl

Kijk op

*www.nivel.nl/panelvenv of www.levv.nl/panelvenv of www.venvn.nl/panelvenv
voor meer informatie over het Panel Verpleegkundigen en Verzorgenden*